

— До третього, школа Святого Ігнатія, — відповів той, витягнувши шию, щоб роздивитися дерев'яні літаки, підвішені в польоті до склепінчастої стелі.

— І тобі подобається?

Йому стало смішно від самої думки.

Вона залишила хлопця гортати стару книжку про фокуси, та незабаром він підійшов до її столу й почав розглядати канцелярське приладдя.

— Приєднуйся, якщо маєш бажання. Я розсилаю запрошення на книжкову презентацію.

Він стенив плечима і почав, із дещо надмірним завзяттям, вторувати її рухам, складаючи листи і запаковуючи їх у конверти. Від старанності в нього аж зморщився ніс і заворушилося сузір'я веснянок на щоках.

— Що означає «Опелайн»? — запитав він, вимовляючи слово з більшою, ніж потрібно, кількістю складів.

— Опелайн. Це ім'я.

— Ваше ім'я?

— Ні, я Марта.

Така відповідь здалася їй недостатньою.

— Якщо бажаєш, розповім історію. Про Марту. Вона теж недолюблювала школу. І правила.

— Робити те, що наказують?

— О, таке особливо. — Марта змовницьки всміхнулася. — Ну ж бо, завершуй із листами в конвертах, а я приготую нам чаю. Хороша історія завжди починається з чаю.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

ОПЕЛАЙН

Лондон, 1921

Я проводжу пальцями по корінцеві книги, дозволяючи заглибленням рельєфної обкладинки вести мою шкіру до чогось відчутного, до чогось, у що я вірила більше, аніж у маячню, яка розгорталася на моїх очах. Мені виповнився двадцять один рік, і моя мати вирішила, що її доньці пора заміж. Мій брат Ліндон, вочевидь через власну безпорадність, знайшов якогось телепня із недавно успадкованим сімейним бізнесом. Щось пов'язане з імпортом чогось із якоїсь далекої країни. Я не дуже дослухалася.

— Існує лише два шляхи для жінки твого віку, — сказала матір, ставлячи чашку з блюдцем на столик біля крісла. — Перший — вийти заміж. Другий — знайти посаду, гідну її шляхетності.

— Шляхетності? — недовіриливо перепитала я. Оглядаючи вітальню з облупленою фарбою та вицвілими шторами, я мусила захоплюватися материним марнославством. Вона вийшла заміж за чоловіка з нижчим соціальним статусом і ніколи не оминала нагоди

пригадати це моему батькові, аби той, чого доброго, бува не забув.

— Обов'язково поратися саме тепер? — озвався Ліндон, коли місис Барретт, наша покоївка, вичищала попіл з решітки.

— Мадам попросила розпалити вогонь, — відповіла вона тоном, який не виказував жодного натяку на повагу. Вона проживала з нами, скільки я себе пам'ятала, і виконувала накази лише моєї матері. Решту з нас вважала жалюгідними самозванцями.

— Річ у тім, що ти мусиш одружитися, — торочив Ліндон, накульгуючи через кімнату і важко спираючись на палицю. Він був значно старший за мене. Під час війни у Фландрії весь правий бік його тіла понівечили осколки, а той брат, яким я його колись знала, лишився навіки похований на далекому полі. Жахи, що чаїлися в його очах, лякали мене, ото ж я, хай як прикро це визнавати, почала його остерігатися. — Це хороша партія. Батькової пенсії ледве вистачає матері на господарство. Приспів час відірватися тобі від книжок і подивитися правді у вічі.

Я міцніше вчепилась у книжку. То було рідкісне перше американське видання «Буремного перевалу», батьків дарунок — так само, як і любов до читання. Книжка у тканинній обкладинці, з двома золотими рядками — «Авторка "Джейн Ейр"» — стала моїм талісманом. Ми натрапили на неї випадково на блошиному ринку в Камдені* (секрет, який не могли розповісти мамі). Пізніше

* Камден — один із найбільш відвідуваних ринків Лондона. Крім звичайних товарів, там торгують антикваріатом і ремісничими виробами. — Тут і далі прим. пер.

я дізналася, що англійський видавець Емілі дозволив зазначити помилкове авторство, аби скористатися з комерційного успіху «Джейн Ейр»*. Моя книжка не була в ідеальному стані; тканинна палітурка обшарпалась по краях, а на задній ще й виднів проріз у вигляді літери V. Сторінки випадали, бо від користування та часу нитки не трималися купи та порозтріпувались. Однак для мене всі ці особливості, разом із запахом сигарного диму на сторінках, були машиною часу. Можливо, зерно засіялося ще тоді. Книга ніколи не є тим, чим здається. Гадаю, батько сподівався, що моя любов до книжок прищепить інтерес до навчання, хоча це лиш розпалило ненависть до класної кімнати. Я існувала у власному уявному світі, і тому щовечора бігла зі школи додому та просила тата почитати мені. Він був державним службовцем, чесною людиною з жагою до пізнання. Батько завжди повторював, що книжки — це значно більше, аніж просто слова на папері, це портали в інші місця, в інші життя. Я закохалась у книги і неосяжні світи, які вони у собі уміщали, і завдячую цим саме батькові.

— Якщо нахилити голову, — сказав він мені якось, — то можна почути, як старі книжки виповідають свої секрети.

На полиці я знайшла старовинну книгу в обкладинці з телячої шкіри й потемнілими від часу сторінками. Піднесла її до вуха та міцно заплющила очі, уявляючи, що почую важливі таємниці, які намагався розповісти автор. Але я не почула нічого, принаймні слів.

* Шарлотта Бронте — авторка роману «Джейн Ейр» (1847), тоді як «Буремний перевал» (1847) написала сестра Шарлотти, Емілі Бронте.

— Що ти чуєш? — запитав тато.

Я чекала, аби звук наповнив мої вуха.

— Я чую море!

Повітря шурхотіло поміж сторінок зі звуком прикладеної до вуха мушлі. Тато усміхнувся і обійняв долонями мої щоки.

— Вони дихають, тату? — запитала я.

— Так, — відповів він, — історії дихають.

Коли 1918 року батько зрештою не пережив іспанського грипу, я не спала всю ніч, тримаючи татову холодну руку та читаючи його улюблену книгу. «Історія Девіда Копперфілда» Чарльза Дікенса. Яюсь по-наївному вважала, що слова втримають батька на цьому світі.

— Я відмовляюся виходити заміж за чоловіка, якого навіть не бачила, і лише для того, щоб фінансово допомогти сім'ї. Це абсурд!

На моїх останніх словах місис Барретт упустила щітку, і від звуку металу по мармуровій поверхні братове обличчя скривилося. Він ненавидів будь-які гучні звуки.

— Негайно забирайтеся звідси!

Бідолашна жінка слабувала на коліна, тому їй знадобилися три невдалі спроби, перш ніж вона підвелася і вийшла з кімнати. Як їй вдалось утриматися від того, аби не грюкнути за собою дверима, я ніколи не дізнаюсь.

А тим часом я продовжувала захищатися.

— Якщо ви вважаєте мене тягарем, то я просто собі поїду.

— І куди? Куди ти поїдеш? У тебе ж грошей немає, — зауважила мати. Тепер, у свої шістдесят, вона завжди називала мою появу в сім'ї «маленьким сюрпризом»,

що звучало доволі дивно з огляду на її ненависть до сюрпризів. Зростання серед родичів старшого покоління лише посилювало моє прагнення вирватися на волю і пізнати сучасний світ.

— У мене є друзі, — наполягала я. — І я можу знайти роботу.

Мати аж скрикнула.

— Хай тобі трясця, невдячна нахабо! — прогарчав Ліндон, схопивши мене за зап'ястки, коли я намагалася встати зі стільця.

— Ти робиш мені боляче!

— Я зроблю тобі набагато болячіше, якщо не слухатимешся.

Я спробувала вивільнити руку, однак він тримав міцно. Я подивилася на матір, яка напружено вивчала килим на підлозі.

— Гарзд, — сказала я, нарешті збагнувши, що Ліндон тепер головний у домі і рішення приймає він.

— Дуже добре, — Ліндон усе ще стискав мої зап'ястя, дихаючи чимось кислим. — Я сказав — дуже добре.

Перетнувшись із ним поглядом, я знову спробувала відсторонитися.

— Я зустрінусь із залицяльником.

— Ти вийдеш за нього заміж, — безапеляційно заявив брат і повільно ослабив хватку.

Я розправила спідницю та сховала книгу під пахвою.

— Гарзд, вирішено, — додав Ліндон, а його холодні очі ковзали повз мене. — Запрошу Остіна сьогодні на вечерю. І справу, вважай, залагоджено.

— Так, брате, — промовила я, перш ніж схватись у спальні нагорі.

Я обнишпорила верхню шухляду туалетного столика і знайшла сигарету, яку поцупила зі схованки місіс Барретт на кухні. Відчинила вікно й підпалила кінчик, зробивши довгий повільний вдих, немов фатальна жінка з кінофільмів. Сівши за туалетний столик, поклала сигарету на стару устричну мушлю, яку підбрала на пляжі минулого літа під час безтурботного відпочинку з найкращою подругою Джейн, іще до її заміжжя. Незважаючи на те, що жінки отримали виборче право¹, вдалий шлюб незмінно вважався найкращим життєвим варіантом.

Споглядаючи своє відображення в дзеркалі, я торкнулася потилиці, де закінчувалося волосся. Матір ледь не зомліла, коли побачила, що я зробила з довгими косами.

— Я вже не маленька дівчинка, — заявила я їй.

Та чи вірила в ці слова я сама? Мені потрібно було стати сучасною жінкою. Мені потрібно було ризикнути. Однак без грошей хіба я могла робити щось, окрім як слухатися старших? Тоді мені пригадалися батькові слова. «Книжки — немов портали». Я знову поглянула на книжкову полицю і зробила нову довгу затяжку.

«А як учинила би Неллі Блай?» — часто запитувала я себе. Для мене вона була уособленням сміливості — першопроходиця, американська журналістка, котра, надихнувшись книгою Жуля Верна, здійснила навколосвітню подорож усього лиш за сімдесят два дні, шість

¹ 1918 року виборче право у Великій Британії було надано жінкам після тридцяти років.

годин і одинадцять хвилин. Вона завжди повторювала, що правильно застосована і спрямована енергія допоможе досягти будь-чого. Якби я була хлопцем, то перш ніж одружитися, подалася б у гранд-тур Європою. Я прагнула пізнавати різні культури. Мені двадцять один, а я нічого не досягла. Нічого не бачила. Я знову подивилася на свої книжки. І прийняла рішення ще до того, як сигарету було докурено.

— Скільки ви можете за них дати? — я дивилась, як містер Тертон розглядав мої «Буремний перевал» і «Собор Паризької Богоматері» у твердих палітурках.

Він був власником затхлої крамниці, а точніше — дуже довгого коридору без вікон. Дим від його люльки перетворював повітря на в'язку масу, мої очі сльозилися.

— Два фунти. Втім, і їх забагато.

— О ні, мені потрібно значно більше!

Тертон зауважив батьків примірник «Девіда Копперфілда» і, перш ніж я встигла його зупинити, почав гортати сторінки.

— Її я не продам. Вона особливо дорога моєму серцю.

— Гм, цікаво-цікаво. Славнозвісне «видання для читання». Один із таких примірників Дікенс використовував під час публічних декламацій. — Ніс-цибулина та маленькі очі містера Тертона уподібнювали його до борсука чи крота. Він винюхував цінну книгу, мов трюфель.

— Так, знаю, — відповіла я, намагаючись вирвати книгу з жадібних лап. Він продовжував оцінювати томик, ніби вже продавав його на аукціоні.